

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ

સ્પેશ્યલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન (ડિફેન્ડ બેઇલ) નં.૫૨૪૩/૨૦૧

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના

૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	હા

=====

આલમખાન ઉમરખાન જાતમાલેક જેંજરી તાલુકો, દશાડા જિલ્લો,

સુરેન્દ્રનગર, અને ૧....અરજદાર(ઓ)

વિ.

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી આઈ.એચ. સૈયદ, વકીલ સાથે રીમા પી પટેલ, વકીલ અરજદાર(ઓ) નં. ૧

– ૨ તરફેથી

શ્રી કે.એલ. પંડ્યા, એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, સામાવાળા(ઓ) નં. ૧

તરફથી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ : ૦૮/૦૧/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

આ અરજી અંતર્ગત, અરજદારો-મૂળ આરોપી વ્યક્તિઓ માનનીય એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા તા. ૨૭.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ આદેશહુકમની કાનૂનીતા અને વૈધતાને પ્રશ્નાસ્પદ બનાવે છે. ન્યાયાધીશ, ધાંગાંધ્રા દ્વારા ક્રિમિનલ મિસેલેનિયસ એપ્લિકેશન ક્રમાંક ૨૧૪ ઓફ ૨૦૧૪ માં આપેલ આદેશહુકમ, જેમાં વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ ન્યાયાધીશે, અહીંના અરજદારો દ્વારા ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળ ડિફોલ્ટ જામીન માટે કરવામાં આવેલી અરજી નામંજૂર કરી હતી.

૨. એવું જણાય છે કે અરજદારોને પાટડી પોલીસ સ્ટેશન, સુરેન્દ્રનગર ખાતે નોંધાયેલ સી.આર. નં.૧-૮૬ ઓફ ૨૦૧૪ સંદર્ભે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો-૩૦૨, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯ તથા બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૧૩૫ હેઠળ દંડનીય ગુનામાં ધરપકડ કરવામાં આવ્યા હતા.

૩. અરજદારોની ૧૧.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદના દિવસે એટલે કે ૧૨.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ તેમને જિલ્લા- સુરેન્દ્રનગરના પાટડી ખાતે માનનીય મેજિસ્ટ્રેટની અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ માનનીય જે.એમ.એફ.સી.એ અરજદારોને ન્યાયિક કસ્ટડીમાં મોકલવાનો રિમાન્ડ આપ્યો હતો.

૪. એવું જણાય છે કે ૮૦ દિવસની અવધિ ૦૮.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી. તેમ છતાં, ૦૮.૧૧.૨૦૧૪ સુધી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટની અદાલતમાં કોઈ આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હતું. આરોપપત્રચાર્જશીટ ૧૦.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ, એટલે કે ૮૧મા દિવસે, સાંજે ૦૪:૦૦ વાગ્યે દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

૫. અત્રેના અરજદારોએ પાટડીના માનનીય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગજુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસની અદાલતમાં સવારે ૧૦.૩૫ કલાકે કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળ ડિફોલ્ટ જામીન માટે અરજી દાખલ કરી હતી. અરજીની નીચે પાટડીની મુખ્ય સિવિલ કોર્ટના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા એવી નોંધ કરવામાં આવી છે કે તે જ અરજી ૧૦.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ સવારે ૧૦.૩૫ વાગ્યે દાખલ કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, જે., ન્યાયમૂર્તિએમ.એફ.સી., પાટડીના સુપરિન્ટેન્ડન્ટ દ્વારા પણ એવી નોંધ કરવામાં આવી છે કે ૧૦ નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના રોજ સવારે ૧૦.૩૫ વાગ્યા સુધી અદાલતમાં ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી નહોતી. માનનીય

નલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને નોટિસ જારી કરી હતી અને જામીન અરજીની સુનાવણી બીજા દિવસે એટલે કે ૧૧.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ નિશ્ચિત કરી હતી.

૬. આ બાબત પણ વિવાદિત નથી કે તપાસ અધિકારી દ્વારા આરોપપત્રચાર્જશીટ તા. ૧૦મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના રોજ સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યે દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

૭. એવું જણાય છે કે જામીન અરજી પર પાટડીના વિદ્વાન જે.એમ.એફ.સી. દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને તા. ૧૪.૧૧.૨૦૧૪ ના આદેશદ્વારા તે જ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. આદેશદ્વારા સાદું વાચન કરતાં એવું જણાય છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો હતો કે તપાસ અધિકારી દ્વારા આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં કોઈ વિલંબ થયો નહોતો અને તે હકીકતમાં ૮૦મા દિવસે દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટના મતાનુસાર, આરોપી-અરજદારોને ૧૨મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૪ ના રોજ ન્યાયિક કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા, અને તેથી ૮૦ દિવસનો સમયગાળો ૮.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ પૂર્ણ થયો હોવાનું કહી શકાય. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કરવામાં આવેલી આવી ગણતરી પરથી એ સૂચિત થાય છે કે ૧૨મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૪, અર્થાત્ જે દિવસે અરજદારોને વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને ન્યાયિક કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા, તે દિવસને જનરલ કલોઝિસ અધિનિયમ, ૧૮૮૭ ની કલમ ૮ નો આશ્રય લઈને ૮૦ દિવસની અવધિની ગણતરી કરવા માટે ગણવામાં લેવામાં આવ્યો નહોતો.

વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સર્વોચ્ચ અદાલતના સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. વિ. રુસ્તમ અને અન્યના મામલામાં આપેલા, ૧૯૯૫ સપ્લ. (૩) એસ.સી.સી. ૨૨૧ માં અહેવાલિત, અતિનિર્ણિત નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો હતો.

૮. અસંતુષ્ટ થઈ, અરજદારોએ ત્યારબાદ સત્ર અદાલત સમક્ષ અરજી દાખલ કરી અને સત્ર અદાલતે પણ શિષ્ટ ન્યાયાધીશ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજદારોને હાજર કરવામાં આવ્યા અને તેમને ન્યાયિક કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યા તે દિવસને બાદ રાખીને નવ્વાં દિવસની અવધિની ગણતરી કરી. શિષ્ટ અતિરિક્ત સત્ર ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશહુકમના પરિચ્છેદ ૬ ના સાદા વાંચનથી એવું જણાય છે કે ઓગસ્ટ મહિનાને લગતા મામલે માત્ર ૧૯ દિવસની ગણતરી કરવામાં આવી હતી, જેનાથી એવો સંકેત મળે છે કે રિમાન્ડનો પ્રથમ દિવસ એટલે કે ૧૨મો ઓગસ્ટ, ૨૦૧૪ બાદ રાખવામાં આવ્યો હતો.

૯. આ તબક્કે, વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી પંડ્યાએ દર્શાવ્યા મુજબ, એવું જણાવવું આવશ્યક બને છે કે અરજદારો દ્વારા સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળ દાખલ કરાયેલ જમીન અરજીઓ નકારતી વખતે નીચલી અદાલતો દ્વારા જે કારણદર્શન અપાયું હોય તેનાથી પર, નીચલી અદાલતો એક મહત્વના પાસાને નજરચૂકી ગઈ કે ૮મી અને ૯મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના દિવસો રજાના દિવસો હતા. ૮મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ બીજા શનિવારનો દિવસ હતો અને તેથી અદાલત માટે બિનકાર્યકારી દિવસ હતો, જ્યારે ૯મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ રવિવારનો દિવસ હતો. શ્રી પંડ્યાના કહેવા મુજબ, આવી પરિસ્થિતિમાં તપાસ

અધિકારી સમક્ષ ૧૦.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ ચાર્જશીટ દાખલ કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ ન હતો, ભલે તે અરજદારોને પ્રથમ વખત ન્યાયિક કસ્ટડીમાં મોકલ્યાની તારીખથી ૯૧મો દિવસ હતો. શ્રી પંડ્યાના કહેવા મુજબ, વિદ્વાન એ.પી.પી. અનુસાર, સામાન્ય કલમો અધિનિયમની કલમ ૧૦નો આશ્રય એવા કેસોમાં લઈ શકાય જેમાં વચ્ચે આવતી રજાને કારણે ૯૦ દિવસની અંદર ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હોય.

૧૦. પક્ષકારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલની દલીલો સાંભળ્યા બાદ અને અભિલેખ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ, મારા મત મુજબ નીચેના ત્રણ પ્રશ્નો મારા વિચારણાર્થે ઉદ્ભવે છે.

૧. શું આરોપી-અરજદારોને ૯૦મા દિવસે પણ કોઈ આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ ન કરવામાં આવ્યું હોય તેવી સ્થિતિમાં, ૯૦ દિવસની મુદત પૂર્ણ થતાં જ જામીન પર મુક્ત થવાનો અચૂક અધિકાર પ્રાપ્ત હતો કે નહીં.

૨. શું ઉપબંધ (એ) દ્વારા કલ્પિત ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસનો સમયગાળો રિમાન્ડના આદેશહુકમની તારીખથી શરૂ થાય છે અથવા ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસનો સમયગાળો ગણતી વખતે આરોપીને પ્રથમ વખત અદાલતમાં હાજર કર્યાનો દિવસ બાદ રાખવાનો છે.

૩. શું જનરલ કલોઝિસ એક્ટની કલમ ૧૦નો સહારો એવા કિસ્સાઓમાં લઈ શકાય, જેમાં ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) મુજબ અભિયોગપત્ર ૯૦ દિવસ અને ૬૦ દિવસની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હોય.

પ્રથમ પ્રશ્ન:-

૧૧. જ્યાં સુધી પ્રથમ પ્રશ્નનો સંબંધ છે, કાનૂન સારી રીતે સ્થિર થયેલું છે કે જો આરોપપત્રચાર્જશીટ મર્યાદાની અવધિની અંદર દાખલ કરવામાં ન આવે, તો આરોપીને જામીન પર મુક્ત થવાનો અખંડનીય અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે. આ સંદર્ભે હું સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉદય મોહનલાલ આચાર્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પ્રકરણમાં આપેલા અને એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૧૯૧૦ માં અહેવાલિત નિર્ણયનો લાભપૂર્વક ઉલ્લેખ કરી શકું છું

"..... ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાં, અમે વિચારપૂર્વકના મત પર છીએ કે જો કોઈ આરોપીએ નિર્ધારિત અવધિ પૂર્ણ થયા પછી એવી અરજી દાખલ કરી હોય કે જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હોય કે કોઈ ચલણપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું નથી અને તે આદેશિત કરવામાં આવે તેવી જામીન આપવા તૈયાર છે, અને હકીકતરૂપે એવું જણાય કે આરોપીની ધરપકડની તારીખથી નિર્ધારિત અવધિની અંદર કોઈ ચલણપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું નથી, તો દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) ના પરંતુકમાં સંવેશિત વિધાનિક ફરમાનમાંથી ઉત્પન્ન થતા પોતાના અધિકારનો તેણે લાભ લીધો ગણવો જોઈએ. અમારી દૃષ્ટિએ, આવી વ્યાખ્યા તે હેતુ અને ઉદ્દેશને સિદ્ધ કરશે, જેના માટે પ્રશ્નાસ્પદ

જોગવાઈ કાયદાપુસ્તકમાં લાવવામાં આવી હતી. તેથી, આવી પરિસ્થિતિમાં, જામીન પર મુક્ત કરવાની આજ્ઞા અંગે વિચારણા માટેની અરજી થોડો સમય વીત્યા પછી અદાલત સમક્ષ મૂકવામાં આવે, અથવા મેજિસ્ટ્રેટ ભૂલથી અરજી નામંજૂર કરે અને આરોપી જામીન પર મુક્ત થવાના પોતાના અખંડિત અધિકારના અમલીકરણ માટે ઔપચારિક આદેશહુકમ મેળવવા ઉચ્ચતર મંચનો આશરો લે, તો તે તબક્કે ચલણપત્ર દાખલ થવાથી આરોપીનો અધિકાર છીનવાઈ જશે નહીં. વ્યક્તિગત સ્વાતંત્ર્ય ભારતીય સંવિધાનના અતિમૂલ્યવાન ઉદ્દેશોમાંનું એક છે અને તેનો હનન માત્ર કાયદા અનુસાર અને તેની જોગવાઈઓને અનુરૂપ જ થઈ શકે છે, જેમ કે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હોવામાં આવેલ છે. જ્યારે કાયદો જોગવાઈ કરે છે કે મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીની કસ્ટડીમાં અટકાયતને કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) ના પરંતુકમાં દર્શાવેલ મહત્તમ અવધિ સુધી માન્ય કરી શકે, ત્યારે તપાસ એજન્સી દ્વારા ચલણપત્ર દાખલ કર્યા વિના તે અવધિથી વધુની કોઈપણ અટકાયત ઉપાયપૂર્વકનો બહાનો ગણાશે અને કાયદા મુજબ તથા દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની જોગવાઈઓને અનુરૂપ ગણાશે નહીં, અને તેથી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧ નો ભંગ કરતી હોઈ શકે છે. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતામાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી કે જે કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) ના પરંતુકમાં દર્શાવેલ અવધિ પૂર્ણ થયા પછી આરોપીને કસ્ટડીમાં અટકાયતમાં રાખવાની સત્તા આપે, સિવાય કે સ્પષ્ટીકરણ ૧ માં દર્શાવેલ પરિસ્થિતિ, એટલે કે જો આરોપી જામીન પૂરું પાડતો ન હોય. આ અર્થમાં કહી શકાય કે જો અવધિ પૂર્ણ થયા પછી જામીન પર મુક્ત થવા માટે

અરજી દાખલ કરવામાં આવે, અને આરોપી જામીન આપવા તૈયાર હોવાનું દર્શાવે અને તે રીતે પોતાના અખંડિત અધિકારનો લાભ લે, અને ત્યારબાદ કેટલીક શરતો અને નિયમો સાથે જામીનનો આદેશહુકમ કરવામાં આવે પરંતુ આરોપી જામીન પૂરું પાડવામાં નિષ્ફળ જાય, અને તે સમયે ચલણપત્ર દાખલ કરવામાં આવે, તો સંભવિત રીતે એવું કહી શકાય કે આરોપીનો અધિકાર લુપ્ત થઈ ગયો. પરંતુ જ્યાં સુધી આરોપી અરજી દાખલ કરે છે અને અરજીમાં દર્શાવે છે કે અદાલતના યોગ્ય આદેશહુકમથી મુક્ત કરવામાં આવે ત્યારે તે જામીન આપવા તૈયાર છે, ત્યાં સુધી આરોપીને જામીન પર મુક્ત થવાનો અધિકાર માત્ર એ સંજોગવશાત નિષ્ફળ બનાવવામાં આવી શકતો નથી કે મેજિસ્ટ્રેટ ઉપલબ્ધ ન હોય અને બાબત રજૂ ન થઈ હોય, અથવા મેજિસ્ટ્રેટ ભૂલથી આદેશહુકમ આપવામાં ઈનકાર કરે અને બાબત ઉચ્ચતર મંચ સમક્ષ લઈ જવાય અને તે દરમિયાન ચલણપત્ર દાખલ કરવામાં આવે. આ જ એકમાત્ર રીત છે જેના દ્વારા નિર્ધારિત અવધિની અંદર ફરિયાદ પક્ષ ચલણપત્ર દાખલ કરવામાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે આરોપીના કહેવાતા અખંડિત અધિકાર અને, બીજી બાજુ, ફરિયાદ એજન્સીની નિષ્ક્રિયતાના કારણે આરોપી જામીન પર મુક્ત ન થઈ જાય તે માટે કાયદેસર રીતે પ્રતિબંધ મૂકવામાં સમાજના વ્યાપક હિત વચ્ચે સમતોલન સ્થાપિત કરી શકાય. ઉપરોક્ત આધાર પર, અમે અમારા નિષ્કર્ષો નીચે મુજબ નોંધીએ છીએ :

૧. કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળ, જ્યારે પોલીસ ગુનાની તપાસ કરી રહી હોય ત્યારે જેના સમક્ષ કોઈ આરોપીને હાજર કરવામાં આવે તે મેજિસ્ટ્રેટ, આરોપીની એવી અટકાયત માટે, જે પ્રકારની કસ્ટડી મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય માને તે મુજબ, કુલ મળીને ૧૫ દિવસથી વધુ ન થાય તેવી અવધિ માટે અધિકૃત કરી શકે છે.

૨. ઉક્ત કલમ ૧૬૭ ની ઉપરોક્ત ઉપકલમ (૨) ના પરંતુક હેઠળ, મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીની અટકાયત, પોલીસની કસ્ટડી સિવાયની કસ્ટડીમાં, કુલ એવા સમયગાળા માટે અધિકૃત કરી શકે છે જે મૃત્યુદંડ, આજીવન કેદ અથવા ઓછામાં ઓછી ૧૦ વર્ષના કેદથી દંડનીય ગુનાથી સંબંધિત તપાસ હોય ત્યારે ૯૦ દિવસથી વધુ ન હોય, અને તપાસ કોઈ અન્ય ગુનાથી સંબંધિત હોય ત્યારે ૬૦ દિવસથી વધુ ન હોય.

૩. જે તે સ્થિતિ અનુસાર, ઉક્ત ૯૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસની અવધિ પૂર્ણ થતાં, નિર્ધારિત અવધિની અંદર તપાસ પૂર્ણ કરવામાં તપાસ એજન્સી દ્વારા થયેલ ચૂકના કારણે આરોપીના પક્ષે જામીન પર મુક્ત થવાનો એક અચૂક અધિકાર ઉપજે છે અને જો આરોપી તે માટે તૈયાર હોય તથા મેજિસ્ટ્રેટના નિર્દેશ મુજબ જામીન આપે, તો તેને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવવાનો હકદાર ગણાય છે.

૪. જ્યારે કોઈ આરોપી દ્વારા નિર્ધારિત અવધિની અંદર તપાસ પૂર્ણ કરવામાં તપાસ એજન્સીની બેદરકારીને કારણે તેના હિતમાં ઉપાર્જિત થયેલા તેના

અખંડનીય અધિકારના અમલીકરણ માટે જામીનની અરજી કરવામાં આવે, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ/અદાલતે, વાસ્તવમાં આરોપી નિર્દિષ્ટ મુજબ ૯૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસની અવધિ સુધી કસ્ટડીમાં રહ્યો છે અને તપાસ એજન્સીએ કોઈ ચાર્જશીટ રજૂ કર્યું નથી તેવી ખાતરી થતાં જ, તે અરજીનો તાત્કાલિક નિકાલ કરવો જ જોઈએ. મેજિસ્ટ્રેટ/અદાલત તરફથી આવી ત્વરિત કાર્યવાહી થવાથી, તપાસ એજન્સી દ્વારા નિર્ધારિત અવધિની અંદર તપાસ પૂર્ણ કરવામાં થયેલી બેદરકારીના કારણે આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવાની અધિનિયમની મનોવૃત્તિ અને વિધાનમંડળના હુકમને ફરિયાદ પક્ષ નિષ્ફળ બનાવવામાં સક્ષમ રહેશે નહીં.

૫. જો આરોપી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નિર્દેશિત મુજબ જામીન પૂરાં પાડવામાં અસમર્થ હોય, તો ત્યારબાદ કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) ની સ્પષ્ટીકરણ ૧ અને ઉપબંધની સંયુક્ત વાચનથી નિષ્કર્ષ એવો થાય છે કે પરિણેદ (એ) માં નિર્દિષ્ટ અવધિ પૂરી થયા પછી પણ આરોપીની સતત કસ્ટડી અનધિકૃત ગણાશે નહીં, અને તેથી, જો તે અવધિ દરમિયાન તપાસ પૂર્ણ થાય અને આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવે, તો આરોપીનો કહેવાતો અપરિહાર્ય અધિકાર સમાપ્ત થયેલો માનવામાં આવશે.

૬. આ અદાલતે સંજય દત્તા મામલામાં (૧૯૯૪ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૩૮૫૭ : ૧૯૯૫ ક્રિ એલ.જે. ૪૭૭) (પૂર્વોક્ત) વાપરેલો 'જો અગાઉથી લાભ લેવામાં આવ્યો ન હોય' એવો પ્રયોગ એવો અર્થ આપતો સમજી લેવો જોઈએ કે જ્યારે આરોપી અરજી કરે છે અને આદેશહુકમ આપવામાં આવે

ત્યારે જામીન આપવા તૈયાર હોય છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ધારા ૧૬૭ ની ઉપધારા (૨) ના પરંતુકના પરિછેદ (એ) માં નિર્દિષ્ટ અવધિ પૂર્ણ થતાં, જો આરોપી જામીન માટે અરજી કરે અને આદેશક્રમ આપવામાં આવે ત્યારે જામીન પૂરું પાડવાની પણ રજૂઆત કરે, તો અદાલતે એવું માનવું પડશે કે આરોપીએ પોતાનો અહરણીય અધિકાર ભોગવ્યો છે, ભલે અદાલતે ઉક્ત અરજી પર વિચાર કર્યો ન હોય અને જામીનની શરતો અને નિયમો દર્શાવ્યા ન હોય, અને આરોપીએ તે પૂરું પાડ્યા ન હોય. 'લાભ લેવામાં આવ્યો' એવા પ્રયોગના ઉપરોક્ત અર્થઘટન અનુસાર, જો આરોપી દ્વારા અહરણીય અધિકારનો લાભ લેવામાં આવ્યા પછી આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ થાય, તો તે અધિકાર નિષ્ફળ કે લુપ્ત ગણાશે નહીં; તેથી અનિવાર્ય રીતે, જો ધારા ૧૬૭ ની ઉપધારા (૨) ના પરંતુકના અમલથી જામીન પર મુક્ત થવા પાત્ર એવો આરોપી મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજી કરે, પરંતુ મેજિસ્ટ્રેટ ભૂલથી તે નકારે અને અરજી ફગાવે, અને ત્યારબાદ આરોપી ઉચ્ચ મંચનો આશરો લે, અને ઉચ્ચ મંચ સમક્ષ વિચારણા માટે બાબત બાકી હોય ત્યારે આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ થાય, તો આરોપીના કહેવાતા અહરણીય અધિકારનો લોપ થતો નથી, અને વિપરીત રીતે, આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવો જ પડે. એવો આરોપી, જે આ રીતે પોતાના અહરણીય અધિકારના અમલીકરણરૂપે જામીન પર મુક્ત થવા પાત્ર બને છે, તેને તો પણ, આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ થતાં ધારા ૨૦૮ અનુસાર મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવો પડશે અને મેજિસ્ટ્રેટે તેની કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ બાબતે સંહિતાની જામીન સંબંધિત જોગવાઈઓને આધીન રહી તથા આ અદાલતે મોહમ્મદ ઇકબાલ વિ. મહારાષ્ટ્ર

પૂર્વોક્ત) ના મામલામાં પ્રતિપાદિત કાયદા અનુસાર પહેલેથી મંજૂર થયેલા જામીન રદ કરવાની જોગવાઈઓને આધીન રહી તેનો વ્યવહાર કરવો પડશે.

૧૨. હું લાભપ્રદ રીતે સર્વોચ્ચ અદાલતનો તાજેતરનો ચુકાદો પણ ઉઢ્ઢૂત કરી શકું છું, જે 'યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા શ્રૂ સી.બી.આઈ. વિ. નિરાલા યાદવ @ રાજા રામ યાદવ @ દીપક યાદવ' નામના કેસમાં, ૨૦૧૪ (૨) જી.એલ.એચ. ૫૫૭ માં અહેવાલિત છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉદય મોહનલાલ આચાર્ય (ઉપરોક્ત) સહિતના તેના અગાઉના તમામ નિર્ણયોનું પુનર્વલોકન કર્યા બાદ એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે કે જો ચાર્જશીટ મર્યાદાકાળની અંદર દાખલ કરવામાં આવી ન હોય, તો ૯૧મા દિવસે આરોપીને જામીન પર મુક્ત થવાનો અવિનાશી અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે. હું નીચે મુજબ પરિચ્છેદ-૪૧ માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરાયેલ અવલોકન લાભપ્રદ રીતે ઉઢ્ઢૂત કરી શકું છું:-

૪૧. હાલના કેસના તથ્યો તરફ આવતાં, અમને જણાય છે કે આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવા માટેની પ્રારંભિક અવધિ એવા ૯૦ દિવસ પૂર્ણ થવાની તારીખ પહેલાં, ફરિયાદ પક્ષે ન તો આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કર્યું હતું અને ન તો મુદતવધારા માટે અરજી કરી હતી. જો મુદતવધારા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હોત, તો બાબત સંપૂર્ણપણે ભિન્ન હોત. આરોપી સામાવાળાએ અરજી દાખલ કર્યા પછી, ફરિયાદ પક્ષે આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવા માટે સમયવધારો માગતી અરજી રજૂ કરી હતી. અપીલકર્તા તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ શ્રી પી.કે. ડેનો એવો પ્રસ્તાવ છે કે બિપિન શાંતિભાઈ પંચાલ (ઉપરોક્ત)

ના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતા તે સ્વીકાર્ય છે, પરંતુ તેનું સાવચેતીપૂર્વક અવલોકન કરતાં અમને જણાય છે કે ઉક્ત નિર્ણયમાં માત્ર એટલો જ પ્રશ્ન વિચારવામાં આવ્યો હતો કે કાયદામાં નિર્ધારિત અવધિ એટલે કે ૧૮૦ દિવસ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી સમયાંતરે મુદતવધારો માંગી શકાય કે નહીં. તેમાં આ મુદ્દો વિચારવામાં આવ્યો નહોતો કે અવધિ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં મુદતવધારા માટે અરજી ન કરવામાં આવે તો તેનો શું પ્રભાવ થાય, કારણ કે તે કેસની તથ્યસ્થિતિમાં એવો વિચાર આવશ્યક નહોતો. હાલના કેસમાં, જે દિવસે આરોપીએ ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ની ઉપકલમના પરંતુક હેઠળ પ્રતિસ્થાપિત નિષ્ક્રિયતાજન્ય જોગવાઈનો લાભ મેળવવા માટે અરજી કરી હતી, તે દિવસે અદાલતે આરોપીને પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કરવા જણાવ્યું હતું, ત્યારે સુધીમાં કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત પ્રારંભિક અવધિ પૂર્ણ થઈ ચૂકી હતી. જો મુદતવધારાની અરજી સમય પૂર્ણ થાય તે પહેલાં દાખલ કરવામાં આવી હોત, તો કોઈ વિવાદનો પ્રશ્ન જ ઊભો થાત નહીં. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આપવામાં આવેલ મુલતવી રાખવાનો આદેશહુકમ ભ્રાંતિપૂર્ણ હતો. તે દિવસે તેમને ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) અનુસાર આરોપી દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીનો નિકાલ કરવાની ફરજ હતી. અમને એવું કહેવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે આ પ્રકારનું ટાળટૂંપણું વિધાનમંડળના આદેશહુકમને નિષ્ફળ બનાવે છે. જો કાયદો આરોપીને એવો અધિકાર આપે છે, તો અદાલત એવો વ્યવહાર કરી શકતી નથી કે જેના પરિણામે તે અધિકાર લુપ્ત થઈ જાય. કાયદાનો પ્રભાવ જળવાવાનો જ છે. આરોપીના કાનૂની અધિકારને નિષ્ફળ બનાવવા અથવા નષ્ટ

ઓનો આશ્રય લઈ શકતું નથી. એવો કૃત્ય માન્ય નથી. જો અમને એમ કહેવાની પરવાનગી હોય, તો ફરિયાદ પક્ષે કાયદા મુજબ જેને તે સમયમર્યાદામાં કરી શકતું હતું એવી અરજી સમયસર દાખલ ન કરીને સ્પષ્ટ બેદરકારી દર્શાવી હતી, પરંતુ બાદમાં પોતાના વર્તન દ્વારા પરિસ્થિતિ સંભાળવા માટે તમામ ચાતુર્યપૂર્ણ પ્રયત્નો કર્યા હતા.

૧૩. નોંધવું અત્યંત દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે વિધાવંત જે.એમ.એફ.સી.એ સંહિતાની કલમ ૧૬૭ હેઠળની અરજીનો વિચાર કરતાં ‘સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ વિ. રુસ્તમ અને અન્ય’ મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ૧૯૯૫ સપ્લિ. (૩) એસ.સી.સી. ૨૨૧ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જ્યારે આ નિર્ણય હવે સારો કાયદો રહ્યો નથી, કારણ કે તે જ સર્વોચ્ચ અદાલતની વિશાળ પીઠ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, ‘ઉદય મોહનલાલ આચાર્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર’ મામલામાં (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૪૫૩ માં અહેવાલિત ચુકાદાનો અનુપાત જ આ ક્ષેત્રને નિયંત્રિત કરે છે અને સર્વોચ્ચ અદાલતે ‘યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા શ્રૂ સી.બી.આઈ. વિ. નિરાલા ચાદવ @ રાજા રામ ચાદવ @ દીપક ચાદવ’ (ઉપરોક્ત) ના તાજેતરના નિર્ણયમાં તેની પુષ્ટિ કરી છે.

૧૪. કારણ કે ૯૦ દિવસની મર્યાદાકાળની અવધિ ૦૯.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી, તેથી ત્યારબાદની જ આગલી તારીખે, અર્થાત્ ૧૦.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ સવારે ૧૦:૩૫ વાગ્યે, અરજદારોએ અરજી દાખલ કરી હતી. તેમ છતાં, સંબંધિત અદાલતે તે જ પર તાત્કાલિક કોઈ આદેશહુકમ કર્યો નહોતો અને અંતે

સાંજે ૪:૦૦ વાગ્યે આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવ્યું. મારા મત મુજબ, જો કે ઉક્ત અરજી પર કોઈ આદેશહુકમ કરવામાં આવ્યો નહોતો, તેમ છતાં આરોપી વ્યક્તિઓએ સવારે ૧૦:૩૫ વાગ્યે વહેલી તકે અરજી દાખલ કરીને જામીન પર મુક્ત થવાનો પોતાનો અધિકાર વાપર્યો હતો, કારણ કે તે સમયે પણ તેમની અટકાયત ગેરકાયદેસર કહી શકાય તેવી હતી. મારા મત મુજબ, સાંજે ૪:૦૦ વાગ્યે થયેલ આરોપપત્રચાર્જશીટની અનુગામી રજૂઆતથી પરિસ્થિતિ બચી શકતી નથી. હું 'યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા શ્રૂ સી.બી.આઈ. વિ. નિરાલા યાદવ @ રાજા રામ યાદવ @ દીપક યાદવ' (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે કરેલા નિરીક્ષણોનું પુનરોચ્ચાર કરી શકું છું કે વિલંબવિધિ વિધાનમંડળના આદેશહુકમને નિષ્ફળ બનાવે છે. જો કાયદો આરોપીને એવો અધિકાર પ્રદાન કરતો હોય, તો અદાલત તેની હકનો અંત લાવવા માટે કાર્ય કરી શકતી નથી. કાયદાનો પ્રભાવ જાળવવો જ પડે. ઉદય મોહનલાલ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે વપરાયેલ શબ્દ "ફોર્થવિથ" છે. "ફોર્થવિથ" શબ્દનો સાદો શબ્દકોશીય અર્થ તાત્કાલિક એવો થાય છે. જો એમ હોય, તો સંબંધિત અદાલત પર તાત્કાલિક આવશ્યક આદેશહુકમ કરવાની ફરજ હતી, વિશેષ કરીને જ્યારે જામીન અરજીમાં સુપરિન્ટેન્ડન્ટ દ્વારા એવો નોંધલેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે સવારે ૧૦:૩૫ વાગ્યા સુધી આરોપપત્રચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવ્યું નહોતું. અદાલતે તરત જ જાહેર અભિયોજકને ઉપસ્થિત થવા કહેવું જોઈએ હતું, પરંતુ એમ કરવાની બદલે, તેણે ભૂલથી નોટિસ જારી કરી અને સુનાવણી આગામી દિવસે, અર્થાત્ ૧૧.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ નક્કી કરી.

બીજો પ્રશ્ન:

૧૫. ઉપરોક્ત મને ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસની અવધિની ગણતરી અંગેના બીજા પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા તરફ દોરી જાય છે. આ મુદ્દો હવે નવીન રહ્યો નથી.

૧૬. 'ચગન્તિ સત્યનારાયણ અને અન્ય વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય' ના પ્રકરણમાં, જે એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ એસ.સી. ૨૧૩૦ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો છે કે પરંતુક (એ) દ્વારા કલ્પાયેલ ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસનો સમયગાળો રિમાન્ડના આદેશહુકમની તારીખથી શરૂ થાય છે. ઉક્ત પ્રકરણમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષનો મુદ્દો એ હતો કે, પ્રકરણની પરિસ્થિતિ મુજબ ૬૦ દિવસ અથવા ૯૦ દિવસનો સમયગાળો ધરપકડની તારીખથી ગણવો કે રિમાન્ડના આદેશહુકમની તારીખથી અથવા હાજર કરવાની તારીખથી ગણવો. સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે આરોપીની ધરપકડ થાય છે તે પહેલાની તારીખ ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસની ગણતરીના હેતુસર ગણવામાં આવવાની નથી. તેથી, ઓછામાં ઓછું સર્વોચ્ચ અદાલતનો નિર્ણય એક બાબત ખૂબ જ સ્પષ્ટ કરે છે કે ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસનો સમયગાળો રિમાન્ડના આદેશહુકમ/હાજર કરવાની તારીખથી શરૂ થશે.

૧૭. સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા-૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧ અને ૨૩ માં કરેલ અવલોકનોનો હું યોગ્ય રીતે ઉલ્લેખ કરી શકું છું, જે નીચે મુજબ છે:-

“૧૮. પરંતુક (એ) માં ઉપયોગમાં લેવાયેલા શબ્દો છે “કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ આરોપી વ્યક્તિની અટકાયતને કસ્ટડીમાં અધિકૃત કરશે નહીં”, “આ પરિચ્છેદ હેઠળ”, “કુલ અવધિ માટે જે ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસથી વધુ હોય”. અટકાયતને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા માત્ર તે સમયથી જ અધિકૃત કરી શકાય જ્યારે રિમાન્ડનો આદેશહુકમ પસાર કરવામાં આવે. અગાઉની તે અવધિ, જેમાં આરોપી કલમ ૫૭ હેઠળની પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતાં પોલીસ અધિકારીની કસ્ટડીમાં હોય, તે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા જારી કરાયેલ અધિકૃતતા અનુસંધાને થયેલી અટકાયત ગણાઈ શકતી નથી. તેથી, એ તર્કસંગત રીતે સ્પષ્ટ થાય છે કે ૯૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસની કુલ અવધિનો પ્રવાહ માત્ર રિમાન્ડના આદેશહુકમની તારીખથી જ શરૂ થઈ શકે.

૧૯. મુદ્દાને બીજા દૃષ્ટિકોણથી જોતા પણ, ઉપર દર્શાવેલ રીતથી જ પરંતુકનું અર્થઘટન કરવું આવશ્યક છે એવું અમને લાગે છે. અમે અગાઉ કલમ ૧૬૭માં અધિનિયમ ૪૫/૧૯૭૮ દ્વારા નવી ઉમેરવામાં આવેલી ઉપકલમ (૨અ) નો ઉલ્લેખ કર્યો છે. આ ઉપકલમ વ્યવહારુ કારણોસર દાખલ કરવામાં આવી છે. કલમ ૫૭ હેઠળ ધરપકડ કરાયેલ આરોપીને ન્યાયિક ન્યાયાધીશની અપ્રાપ્યતાને કારણે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર કરવામાં વિલંબ ન થાય તે માટે, વિધાનમંડળે એવા કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટોને, જેઓને ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓ સોંપવામાં આવી છે, રિમાન્ડની સત્તા આપવી આવશ્યક ગણી છે. આ ઉપકલમમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જો ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને રિમાન્ડ માટે કાર્યપાલક

મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે, તો તે મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીની અટકાયતને “કુલ મળીને ૭ દિવસથી વધુ ન હોય એવી અવધિ માટે” અધિકૃત કરી શકે. વધુમાં એવું પણ જોગવાયું છે કે કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટે આદેશિત કરેલ રિમાન્ડની અવધિ પણ ઉપકલમ (૨) ના પરંતુકના ફકરા (એ) માં નિર્દિષ્ટ અવધિની ગણતરી માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવવી જોઈએ. ચાલો એવું એક પ્રકરણ માનીએ કે જેમાં કલમ ૫૭ હેઠળ અગાઉના દિવસે ધરપકડ કરાયેલ વ્યક્તિને બીજા દિવસે, પરંતુ ૨૪ કલાક પૂર્ણ થાય તે પહેલાં, કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે અને ૭ દિવસની અવધિ માટે રિમાન્ડનો આદેશહુકમ મેળવવામાં આવે. ત્યારે વધુ અટકાયત અંગે આગળના આદેશો કરવાનો અધિકાર ધરાવતો ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, પરંતુક (એ) ની આવશ્યકતાઓને અનુરૂપ રહે તે રીતે અટકાયતની અવધિની ગણતરી કેવી રીતે કરશે? ઉપકલમ (૨અ) મુજબ તે ફક્ત કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કરાયેલા રિમાન્ડના આદેશોને અનુસરીને આરોપીએ વાસ્તવમાં ભોગવેલી અટકાયતની અવધિને જ ધ્યાનમાં લેવા માટે બાધ્ય છે. આરોપીને કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે ત્યાં સુધીની અગાઉની કસ્ટડીની અવધિને ઉપકલમ (૨અ) દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાની સૂચના આપવામાં આવી નથી. પરિસ્થિતિ આવી હોય ત્યારે, આરોપીને રિમાન્ડના હેતુસર ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવામાં આવે કે કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ, તે આધારે રિમાન્ડની અવધિની ગણતરી કરવાની જુદી જુદી પદ્ધતિઓ હોઈ શકે નહીં.

૨૦. વિધાનમંડળનો આશય કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (પ) ના પરંતુક (એ) ની તુલના કરીને પણ જાણી શકાય છે. કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (પ) નીચે મુજબ છે :

“જો મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સમન્સ કેસ તરીકે વિચારણાપાત્ર કોઈપણ કેસમાં, આરોપીની ધરપકડ થયેલી તારીખથી છ મહિનાની અવધિમાં તપાસ પૂર્ણ કરવામાં આવી ન હોય, તો મેજિસ્ટ્રેટ ગુનાની વધુ તપાસ અટકાવતો આદેશહુકમ કરશે, જો સુધી તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા છ મહિનાની અવધિ પછીની તપાસ જરૂરી હોવાનું ન હોય”. (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૨૧. વિધાનમંડળે કલમ ૧૬૭(પ) માં ધરપકડની તારીખનો જાગૃતપણે ઉલ્લેખ કર્યો છે, પરંતુ કલમ ૧૬૭(૨) અથવા તેની જોગવાઈ (એ) માં એવો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યો નથી. જો વિધાનમંડળનો એવો આશય હોત કે ઉપકલમ (૨) માં સર્વાંગી રીતે કલ્પાયેલ ૧૫ દિવસની રિમાન્ડની અવધિ અથવા જોગવાઈ (એ) માં નિર્ધારિત કુલ ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસની અવધિની ગણતરી ધરપકડની તારીખથી થવી જોઈએ, તો વિધાનમંડળે કલમ ૧૬૭(પ) હેઠળ જેમ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે તેમ અહીં પણ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હોત.

૨૩. આ રીતે, મામલાને કોઈપણ દૃષ્ટિકોણથી જોતા, અર્થાત્ પરંતુક (એ) નું અર્થઘટન કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) સાથે સંયુક્ત રીતે કરવામાં આવે કે તેને સ્વતંત્ર પરિચ્છેદ તરીકે માનવામાં આવે, અમે એવું નિષ્કર્ષ કરીએ છીએ કે ખંડ (૧) હેઠળની કુલ ૯૦ દિવસની અવધિ અને ખંડ (૨) હેઠળની કુલ ૬૦

દિવસની અવધિની ગણતરી માત્ર રિમાન્ડની તારીખથી જ કરવી જોઈએ, ધરપકડની તારીખથી નહીં.”

૧૮. તેથી, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આરોપીને હાજર કરવામાં આવેલ દિવસ અને રિમાન્ડના આદેશક્રમનો દિવસ, જેવો પ્રસંગ હોય તે મુજબ, ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસની અવધિની ગણતરી માટે ગણવામાં આવવો પડશે. હાલના કેસમાં, નીચલી અદાલતોએ જનરલ કલોઝેસ અધિનિયમની કલમ ૯ લાગુ કરીને, ભૂલથી હાજરી અને રિમાન્ડનો દિવસ બાદ રાખ્યો અને પરિણામે ઓગસ્ટ માસ માટે માત્ર ૧૯ દિવસની જ ગણતરી કરી. યોગ્ય ગણતરી ઓગસ્ટના ૨૦ દિવસ ઉપરાંત સપ્ટેમ્બરના ૩૦ દિવસ, ઉપરાંત ઓક્ટોબરના ૩૧ દિવસ, ઉપરાંત નવેમ્બરના ૧૦ દિવસ એવી થવી જોઈતી હતી. ગણિત સરળ છે. ૨૦ +

૩૦ + ૩૧ + ૧૦ = ૯૧. નવેમ્બરની આઠમી તારીખ ૮૯મો દિવસ હતો અને નવેમ્બરની ૯મી તારીખ ૯૦મો દિવસ હતો. મારા મત મુજબ, જનરલ કલોઝેસ અધિનિયમની કલમ ૯નો વર્તમાન કેસમાં હાલના કેસમાં કોઈ અમલ નથી. કારણ કે માનનીય જે.એમ.એફ.સી.એ જનરલ કલોઝેસ અધિનિયમની કલમ ૯ના આ મુદ્દાને સ્પર્શ્યો છે, તેથી અધિનિયમની કલમ ૯નો સાચો આશય શું છે તે હું સ્પષ્ટ કરું છું.

૧૯. જનરલ કલોઝિસ અધિનિયમ, ૧૮૯૭ ની કલમ ૯ કાયદાઓના અર્થઘટનને લાગુ પડતા સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતને વૈધાનિક માન્યતા આપે છે કે

સામાન્ય રીતે નિર્ધારિત સમયગાળાની ગણતરી કરતાં પ્રથમ દિવસને બાદ રાખવાનો અને છેલ્લા દિવસને સમાવવાનો નિયમ અનુસરવામાં આવે છે.

૨૦. હેલ્સબરી લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ, ૩૭મી આવૃત્તિ, ખંડ ૩, પાનું ૮૨ માં, નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે :—

સમયગાળામાં દિવસોનો સમાવેશ અથવા બહિષ્કાર – જ્યારે કાયદા દ્વારા અથવા કરારથી કોઈ નિર્ધારિત દિવસથી શરૂ થતો અથવા બીજા કોઈ દિવસ અથવા ઘટનાસુધીનો સમયગાળો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હોય, અને એવો પ્રશ્ન ઉદ્ભવે કે તેની ગણતરી પ્રથમ ઉલ્લેખિત દિવસ અથવા અંતિમ ઉલ્લેખિત દિવસને સમાવેશ કરીને કરવી કે બહિષ્કૃત કરીને કરવી, ત્યારે સંદર્ભ અને જે હેતુઓ માટે આવી ગણતરી કરવી આવશ્યક છે તે હેતુઓનો વિચાર કરવો જોઈએ. જ્યાં શંકાને સ્થાન હોય ત્યાં, પ્રસંગાનુસાર, સંસદ અથવા પક્ષકારોની મનશાને કારગર બનાવે અને તેને નિષ્ફળ ન કરે તે રીતે જ અધિનિયમ અથવા દસ્તાવેજનું અર્થઘટન કરવું જોઈએ. "આવા દિવસથી" અથવા "આવા દિવસ સુધી" જેવા પ્રયોગો દ્વિઅર્થક છે, કારણ કે તેમાં ઉલ્લેખિત દિવસનો સમાવેશ કરવો કે બહિષ્કાર કરવો તે અભિપ્રેત છે કે નહીં તે સ્પષ્ટ થતું નથી. તેમ છતાં, સામાન્ય નિયમ તરીકે, આવા પ્રકારથી સમયગાળાની વ્યાખ્યા કરવાનું પરિણામ એ થાય છે કે પ્રથમ દિવસને બહિષ્કૃત કરવામાં આવે અને અંતિમ દિવસનો સમાવેશ કરવામાં આવે.

૨૧. કલમ ૯ એ કહે છે કે સામાન્ય કલમો અધિનિયમ, ૧૮૯૭ ના પ્રારંભ બાદ બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કેન્દ્રીય અધિનિયમ અથવા નિયમાવલીમાં, દિવસોની શ્રેણીમાંના પ્રથમ દિવસને અથવા સમયના કોઈ અન્ય અવધિને બહાર રાખવાના હેતુસર "થી" શબ્દનો ઉપયોગ કરવો પૂરતો ગણાશે, અને દિવસોની શ્રેણીમાંના છેલ્લા દિવસને અથવા સમયની કોઈ અવધિને સમાવેશમાં લેવા માટે "સુધી" શબ્દનો ઉપયોગ કરવો પૂરતો ગણાશે. સિદ્ધાંત એ છે કે જ્યારે કોઈ અવધિ અધિનિયમ અથવા નિયમ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે, જેને શરૂઆત અને અંત બન્ને હોય, અને શરૂઆત દર્શાવવા માટે "થી" શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે પ્રારંભનો દિવસ બહાર રાખવાનો રહે છે અને જો છેલ્લો દિવસ બહાર રાખવાનો હોય તો "સુધી" શબ્દનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અવધિના પ્રથમ દિવસને બહાર રાખવા માટે ધ્યાનમાં લેવાની નિર્ણાયક બાબત એ છે કે મર્યાદાની અવધિ દિવસોની શ્રેણી દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે કે કોઈ નિશ્ચિત અવધિ દ્વારા. તેનો હેતુ અમુક પક્ષકારોને થતી મુશ્કેલીઓ અથવા અસુવિધા દૂર કરવાનો છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો વીમાની પોલિસી ૧લી જાન્યુઆરીથી એક દિવસ માટે માન્ય રાખવાની હોય, તો તે તેની અમલવારી પછી માત્ર થોડા કલાકો માટે જ માન્ય રહી શકે અને વીમા પોલિસીમાં રહેલા પક્ષકાર અથવા હિતાધિકારીને દાવો રજૂ કરવા યોગ્ય સમય ન મળે, જો સુધી ગણતરીની અવધિમાંથી ૧લી જાન્યુઆરીને બહાર રાખવામાં ન આવે [જુઓ તરુણ પ્રસાદ ચેટર્જી વિ. દીનાનાથ શર્મા – એ.આઈ.આર. ૨૦૦૧ એસ.સી. ૩૬(૧)]

૨૨. સામાન્ય કલમો અધિનિયમની કલમ ૮નો લાગુ પડવાનો પ્રશ્ન કાયદાઓમાં અથવા અદાલતના આદેશોમાં વપરાયેલ પરિભાષાના આધારે નક્કી થવાનો રહે છે. હાલના કેસમાં, એવી કોઈ પરિભાષા વપરાઈ નથી. હકીકતમાં, સંહિતાની કલમ ૧૬૭માં, જેમ લાગુ પડે તેમ, ૮૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસની અવધિની ગણતરી કરવા માટે કોઈ પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી.

૨૩. કોઈ વ્યક્તિની ધરપકડ કર્યા પછી, પોલીસ તેને સંહિતાની કલમ ૫૭ હેઠળ મર્યાદિત અવધિ સુધી પોતાની કસ્ટડીમાં રાખી શકે છે. તે બાદ, આરોપીને સંહિતાની કલમ ૧૬૭ હેઠળ રિમાન્ડ માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર કરવો પડે છે. જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટ રિમાન્ડ મંજૂર કરવાનો નિર્ણય કરે છે, ત્યાં ત્યારબાદની કસ્ટડી મેજિસ્ટ્રેટના આદેશો હેઠળ રહે છે. આ કલમ હેઠળની કસ્ટડી, જે પ્રકરણમાં લાગુ પડે તે મુજબ, 'સાઠ દિવસથી વધુ' અથવા 'નેવું દિવસથી વધુ' અવધિ માટે મંજૂર કરી શકાય નહીં. સમયની એકક તરીકે કેલેન્ડર દિવસ એ એક મધરાતથી બીજી મધરાત સુધીનો અવકાશ છે. એક દિવસ પૂરું કરવા માટે બે દિવસના અંશોનું ધ્યાનમાં લેવું યોગ્ય નથી. તેથી, જે દિવસે કસ્ટડી મંજૂર કરવામાં આવે છે તે દિવસને બાદ કરી શકાતો નથી.

ત્રીજો પ્રશ્ન:

૨૪. ઉપરોક્ત બાબત મને સામાન્ય કલમો અધિનિયમની કલમ ૧૦ પર વિચાર કરવા તરફ દોરી જાય છે. પરંતુ તે પહેલાં, હું ઈ.સ. ૧૮૮૭ના સામાન્ય કલમો અધિનિયમની કલમ ૧૦નો ઉલ્લેખ કરી શકું છું, જે નીચે મુજબ છે:—

"જ્યાં, આ અધિનિયમના પ્રારંભ પછી બનાવવામાં આવેલ કોઈ કેન્દ્રીય અધિનિયમ અથવા નિયમન દ્વારા, કોઈ કાર્ય અથવા કાર્યવાહી કોઈ નિશ્ચિત દિવસે અથવા નિર્ધારિત અવધિની અંદર કોઈ અદાલત અથવા કચેરીમાં કરવામાં આવે અથવા હાથ ધરવામાં આવે એવો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હોય અથવા તેની પરવાનગી આપવામાં આવી હોય, ત્યારે, જો તે દિવસે અથવા નિર્ધારિત અવધિના છેલ્લા દિવસે અદાલત અથવા કચેરી બંધ હોય, તો તે કાર્ય અથવા કાર્યવાહી, અદાલત અથવા કચેરી ખુલ્લી હોય તે પછીના આગામી દિવસે કરવામાં આવે અથવા હાથ ધરવામાં આવે, તો તે યોગ્ય સમયમર્યાદામાં કરવામાં આવ્યું અથવા હાથ ધરવામાં આવ્યું હોવાનું માનવામાં આવશે:

પરંતુ શરતે કે આ કલમમાં આવતું કશું પણ એવા કોઈ કાર્ય અથવા કાર્યવાહી પર લાગુ પડશે નહીં, જેના પર ભારતીય મર્યાદા અધિનિયમલિમિટેશન એક્ટ, ૧૮૭૭ (૧૬ of ૧૮૭૭) લાગુ પડે છે."

૨૫. હરિન્દર સિંહ પ્રકરણમાં (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૨૭૧) (ઉપરોક્ત) સર્વોચ્ચ અદાલતે સામાન્ય કલમો અધિનિયમની કલમ ૧૦નું અર્થઘટન કરતાં ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૧૦નો હેતુ એ છે કે કોઈ વ્યક્તિ રજાના દિવસે જે કાર્ય કરી શક્યો હોત તે આગળના કાર્યદિવસે કરી શકે તેવી સગવડ આપવી. તેથી, જ્યારે અદાલત અથવા કચેરીમાં કોઈ કાર્યના પાલન માટે અવધિ નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય અને તે અવધિ રજાના દિવસે પૂર્ણ થતી હોય, ત્યારે આ કલમ અનુસાર, જો તે કાર્ય તે પછીના દિવસે કરવામાં આવે જ્યારે

અદાલત અથવા કચેરી ખુલ્લી હોય, તો તે કાર્ય તે અવધિની અંદર કરવામાં આવ્યું માનવું જોઈએ. વધુમાં, એવું પણ ઠરાવાયું હતું કે સામાન્ય કલમો અધિનિયમની કલમ ૧૦ના અમલને આકર્ષવા માટે એટલું જ આવશ્યક છે કે કોઈ અવધિ નિર્ધારિત થયેલી હોય અને તે અવધિ રજાના દિવસે પૂર્ણ થતી હોય.

૨૬. તેથી, જનરલ કલોઝિસ એક્ટની ધારા ૧૦નું સાધારણ વાંચન દર્શાવે છે કે અદાલત અથવા કચેરીમાં કોઈ કાર્યના પાલન માટે અવધિ નિર્ધારિત થયેલી હોવી જોઈએ. માત્ર આવા જ કેસોમાં, જો નિર્ધારિત મર્યાદાની અંતિમ તારીખ રજા દિવસે સમાપ્ત થતી હોય, તો ધારા ૧૦ અમલમાં આવે છે અને અદાલત અથવા કચેરી ખુલ્લતી હોય તે પછીના દિવસે તે કાર્ય કરવું અનુમત્યમાન્ય બનાવે છે. તેથી, જનરલ કલોઝિસ એક્ટની ધારા ૧૦ સ્પષ્ટપણે એ પૂર્વધારણા રાખે છે કે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કરવાનું હકારાત્મક કાર્ય અસ્તિત્વમાં હોવું જોઈએ અને તે કાર્યના પાલન માટે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત અવધિ અસ્તિત્વમાં હોવી જોઈએ. અન્ય કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં તેનો અમલ નહીં થાય.

૨૭. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને હવે હું ઇંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) ની જોગવાઈઓનું પરીક્ષણ કરું, જે નીચે મુજબ છે:—

"એસ.૧૬૭(૨): આ કલમ હેઠળ જે આરોપી વ્યક્તિને મજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવામાં આવે છે, તે મજિસ્ટ્રેટને, ભલે તેને મામલો ચલાવવાનો અધિકારક્ષેત્ર હોય કે ન હોય, સમયાંતરે, આવા મજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તેવી અટકાયતમાં આરોપીની અટકાયતને, કુલ મળીને પંદર દિવસથી વધુ ન હોય તેવી અવધિ

માટે, અધિકૃત કરવાની સત્તા રહેશે; અને જો તેને મામલો ચલાવવાનો અથવા તેને વિચારણા માટે મોકલવાનો અધિકારક્ષેત્ર ન હોય, અને વધુ અટકાયત અનાવશ્યક હોવાનું તે માને, તો તે આરોપીને એવો અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનો હુકમ આપી શકે:

આ શરતે કે—

(એ) મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસની કસ્ટડી સિવાય અન્ય રીતે, આરોપિત વ્યક્તિની અટકાયત પંદર દિવસની અવધિથી વધુ સમય માટે અધિકૃત કરી શકે છે, જો તે એવું કરવા માટે પૂરતા આધાર અસ્તિત્વમાં છે તેવી સંતોષ પામે; પરંતુ કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ આ પરિચ્છેદ હેઠળ કસ્ટડીમાં આરોપિત વ્યક્તિની અટકાયત માટે કુલ અવધિ નીચે મુજબથી વધુ અધિકૃત કરશે નહીં,

(૧) નેવું દિવસ, જ્યાં તપાસનો સંબંધ એવા ગુનાથી હોય કે જે માટે મૃત્યુદંડ, આજીવન કારાવાસ અથવા દસ વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી અવધિનો કારાવાસ દંડનીય હોય;

(૨) સાઠ દિવસ, જ્યાં તપાસ અન્ય કોઈ ગુનાને સંબંધિત હોય, અને, જે તે પરિસ્થિતિ પ્રમાણે, ઉપરોક્ત નવ્વાં દિવસ અથવા સાઠ દિવસની અવધિ પૂર્ણ થવા પર, આરોપી વ્યક્તિને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવશે, જો તે જામીન આપવા માટે તૈયાર હોય અને જામીન આપે પણ છે, અને આ ઉપકલમ હેઠળ જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવેલ દરેક વ્યક્તિને તે અધ્યાયના હેતુઓ માટે

અધ્યાય ૩૩૩૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમ મુક્ત કરવામાં આવેલ ગણવામાં આવશે."

૨૮. સંહિતાની ઉપરોક્ત જોગવાઈનું સાદું વાચન કરતાં એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ જોગવાઈ માત્ર મેજિસ્ટ્રેટને આરોપી વ્યક્તિને કસ્ટડીમાં મોકલવાની સત્તા આપે છે અને પ્રસંગાનુસાર ૯૦ દિવસ તથા ૬૦ દિવસની મર્યાદા નિર્ધારિત કરે છે. સંહિતાની આ જોગવાઈ સંહિતાના પ્રકરણ ૧૨ હેઠળ આવે છે, જે પોલીસને અપાતી માહિતી અને તપાસ કરવાની તેમની સત્તાઓ સંબંધિત છે. તેથી સ્પષ્ટ છે કે આ એવી સત્તા છે, જેનો ઉપયોગ માત્ર કોઈ કેસની તપાસ દરમિયાન જ કરી શકાય છે. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી અને આરોપપત્રચાર્જશીટ અદાલત સમક્ષ રજૂ થયા પછી આરોપી વ્યક્તિને કસ્ટડીમાં મોકલવાની સત્તા ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, કલમ ૩૦૯ માંથી પ્રાપ્ત થાય છે. આરોપપત્રચાર્જશીટ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા વગર ૯૦ દિવસ અને ૬૦ દિવસથી વધુ સમય સુધી ન્યાયિક કસ્ટડીમાં કરવામાં આવતું કોઈ પણ વધુ રિમાન્ડ કાનૂની સત્તા વિના ગણાશે.

૨૯. સંહિતાની કલમ ૧૬૭ ની ઉપકલમ (૨) ક્યાંય એવો સમયગાળો નિર્ધારિત કરતી નથી કે જેના અંદર પોલીસને અદાલત સમક્ષ આરોપપત્રચાર્જશીટ રજૂ કરવું આવશ્યક હોય, તેમજ તે અદાલત અથવા કચેરી સમક્ષ કોઈ નિર્ધારિત અવધિમાં આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ કૃત્ય કરવાનું પણ કલ્પિત કરતી નથી. વાસ્તવમાં, કાયદાની અદાલત સમક્ષ આરોપપત્રચાર્જશીટ રજૂ કરવા માટેની તપાસ બાબતે

કોઈ સમયગાળો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો નથી. વિધાનમંડળે પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી એવો કોઈ સમયગાળો નિર્ધારિત કર્યો નથી કે જેના અંદર તપાસ એ આરોપી વ્યક્તિ વિરુદ્ધ અદાલત સમક્ષ ચાર્જશીટ રજૂ કરવાનું હોય, તેથી એવું કહેવું ખોટું થશે કે સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ની જોગવાઈએ સંકેતરૂપે કોઈ મર્યાદા નિર્ધારિત કરી છે. જો વિધાનમંડળનો એવો હેતુ હોત, તો તેને તે બાબત સ્પષ્ટપણે કહેવામાં કોઈ અડચણ ન હતી. સંકેતના સિદ્ધાંતનો આશ્રય લઈએ તો અમે આ જોગવાઈમાં એવી બાબત ઉમેરતા થઈશું, જે કરવાથી વિધાનમંડળે જ્ઞાતપૂર્વક પરહેજ કર્યો છે. તે માત્ર આ જોગવાઈને તર્કવિરુદ્ધ કરનાર નહીં બને, પરંતુ વિધાનમંડળના આશયને પણ નિષ્ફળ બનાવશે.

૩૦. શ્રી સૈયદ, વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના 'મેઘજી જેઠાભાઈ' વણકર અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય' નામના કેસમાં આપેલ અને ૧૯૮૭ (૧) જીએલએચ ૨૮૮ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે, જેમાં આ અદાલતના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો હતો કે કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળ મર્યાદાગાળાની ગણતરી કરતી વખતે સામાન્ય કલમો અધિનિયમ હેઠળની અથવા મર્યાદા અધિનિયમલિમિટેશન એક્ટ હેઠળની ગણતરીની પદ્ધતિ લાગુ પડશે નહીં. નીચે મુજબ પરિચ્છેદ- ૩ અને ૪ માં કરાયેલા અવલોકનો હું ઉપયોગી રીતે ઉદ્ધૃત કરી શકું છું:-

“૩. શ્રી ચિનોયે એવી રજૂઆત કરી છે કે પરિમિતિ અધિનિયમ તેમજ સામાન્ય કલમો અધિનિયમમાં ગણતરી કરવાની જે પદ્ધતિ છે, તે આ કેસમાં લાગુ પડતી

નથી. આ રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના (૧૯૮૬) ૩ સી.સી.સી. ૧૪૧ (૧૫૪) માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર મુક્યો છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે: “અટકાયતના કુલ ગાળાઓના સંદર્ભમાં પરિશિષ્ટ કલમ (એ) ના શબ્દોને પરિશિષ્ટ કલમની સાદી ભાષાના આધારે જ અર્થઘટિત કરી શકાય છે, તેથી અમે એવો વિચાર કરતા નથી કે સામાન્ય કલમો અધિનિયમની જોગવાઈઓને અમલમાં લાવવાની અથવા પરિમિતિ અધિનિયમમાંથી માર્ગદર્શન મેળવવાની જરૂર છે જેથી પરિશિષ્ટ કલમના શબ્દોનું અર્થઘટન કરી શકાય.” એ સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે એ રજૂઆત નકારી કાઢી છે કે પરિમિતિની ગણતરીના હેતુસર, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળની પરિમિતિ ગણતરી વખતે પરિમિતિ અધિનિયમ અથવા સામાન્ય કલમો અધિનિયમનો સિદ્ધાંત અમલમાં મૂકી શકાય. તેનું કારણ પણ અત્યંત સ્પષ્ટ છે. પરિમિતિ અધિનિયમ અને સામાન્ય કલમો અધિનિયમ હેઠળની પરિમિતિ જ્યાં સુધી સંબંધિત છે, ત્યાં સુધી તે દાવાઓ વગેરે દાખલ કરવા સંબંધિત કારણોને લગતી છે, જ્યારે સંહિતાની કલમ ૧૬૭ ની જોગવાઈઓ વિચારણાની કેદીઓની વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા સાથે સંબંધિત છે. નાગરિકની વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાની બંધારણ દ્વારા ખાતરી આપવામાં આવી છે. તે અમૂલ્ય અધિકાર છે. તેમાં કોઈપણ પ્રકારનો ભંગ અથવા સંકોચન, ભલે તે અલ્પતમ હોય, તેને ગંભીરતાપૂર્વક જોવું પડે. સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળની પરિમિતિના કેસમાં, પરિમિતિગાળાનું કડક અર્થઘટન કરવું પડે, એટલે કે ૯૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસની પરિમિતિને, જે રીતે કેસ હોય તે

મુજબ, ઠીક ૯૦મા દિવસે અથવા ૬૦મા દિવસે પૂર્ણ થયેલ માનવી પડે અને તેનાથી એક દિવસ પણ વધુ નહીં. ફરિયાદ પક્ષે ચાર્જશીટ શક્ય તેટલી વહેલી તકે દાખલ થાય તેની બાબતમાં સતર્ક રહેવું જોઈએ. તેણે જોખમ લેવું નહીં અને છેલ્લા દિવસ સુધી રાહ જોવી નહીં. જો તે રાહ જુએ અને છેલ્લો દિવસ બંધ રજાનો નીકળે, તો પરિમિતિ તે જ દિવસે સમાપ્ત થઈ જશે અને આરોપીને હક્કસર જામીન મેળવવાનો અધિકાર રહેશે. તેથી, એવો નિષ્કર્ષ રાખવામાં આવે છે કે સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) હેઠળની પરિમિતિની ગણતરી કરતી વખતે સામાન્ય કલમો અધિનિયમ અથવા પરિમિતિ અધિનિયમ હેઠળની ગણતરીની પદ્ધતિનો આશ્રય લઈ શકાય નહીં. ગણતરી સંહિતાની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓમાં નિર્ધારિત દિવસોની સંખ્યા મુજબ કડકપણે કરવી પડશે.

૪. પરિણામે, અરજિ મંજૂર કરવામાં આવે છે. નિયમને એટલી હદ સુધી સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે કે જે અરજદારોના કેસમાં આરોપપત્રચાર્જશીટ ૯૦ દિવસથી વધુ વિલંબથી દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, તેઓને રૂ. ૫,૦૦૦/-ની રકમના વ્યક્તિગત જામીન પર તથા તેટલી જ રકમની એક જમાનત પર આ શરતે મુક્ત કરવામાં આવશે કે તેઓ કાર્યવાહી ચાલું હોય તે દરમિયાન દર અઠવાડિયે એક વખત ભાવનગર સિટી પોલીસ સ્ટેશન ડિવિઝન-એ ખાતે હાજરી આપશે. તે મુજબ આદેશહુકમ. ”

૩૧. શ્રી પંડ્યા, વિદ્વાન એ.પી.પી.એ જોરદાર રીતે દલીલ કરી હતી કે આરોપી-અરજદારો ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દંડનીય હત્યાના આરોપનો

સામનો કરી રહ્યા છે અને આવી તકનિકી દલીલના આધારે તેમને કાયદેસરની જામીનનો લાભ આપવો જોઈએ નહીં. મને ખેદ છે કે, વિદ્વાન અપીલ.

૩૨. સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ની જોગવાઈઓ મેજિસ્ટ્રેટ પર જામીનની ઓફર કરવાની ફરજ મૂકે છે. આ સંદર્ભમાં, હું નટાબર પરિદા વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૫ એસ.સી. ૧૪૬૫ : (૧૯૭૫ ક્રિ એલ.જે. ૧૨૧૨) ના કેસનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકું છું. સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ની જોગવાઈઓના વ્યાપને વિચારતાં સર્વોચ્ચ અદાલતના તેમના લોર્ડશીપ્સે ચુકાદાના પરિષ્કેદ ૮ માં પાનું ૧૪૬૯ (એ.આઈ.આર.નું): (ક્રિ એલ.જે.નું પૃ. ૧૨૧૬ પર) નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા છે:—

ફોજદારી ષડયંત્રગુનાહિત કાવતરુંના ગંભીર ગુનાઓમાં — હત્યાઓ, ડાકાતીઓ, આંતરરાજ્ય ટોળકીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી લૂંટફાટો અથવા તેવા સમાન ગુનાઓમાં — આપણા દેશના વિવિધ ભાગોમાં અસ્તિત્વમાં રહેલી પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં, પોલીસ માટે ૬૦ દિવસની અવધિમાં તપાસ પૂર્ણ કરવી શક્ય ન પણ હોય. તેમ છતાં, વિધાનમંડળનો આશય એવો જણાય છે કે અદાલતને કોઈ વિવેકાધીન સત્તા આપવામાં ન આવે અને આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવો તેનો માટે ફરજિયાત બનાવવામાં આવે. અલબત્ત, પરંતુક (એ) માં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કલમ ૧૬૭ હેઠળ જામીન પર મુક્ત કરાયેલ આરોપી અધ્યાય ૩૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અને તે અધ્યાયના હેતુઓ

કરાયેલ માનવામાં આવશે. તે જોગવાઈ, જો અદાલતને એમ કરવું જરૂરી લાગે, તો તેને જામીન પર મુક્ત કરનાર અદાલતને, અધ્યાય ૩૩ માં આવતી કલમ ૪૩૭ ની ઉપકલમ (૫) માં જોગવાયેલ પ્રમાણે, તે વ્યક્તિને ધરપકડ કરીને અટકાયતમાં મોકલવાનો નિર્દેશ કરવાની સત્તા આપી શકે છે. એ પણ સ્પષ્ટ છે કે ગુનાની નોંધ લેવાયા પછી રિમાન્ડની સત્તાનો ઉપયોગ નવા સંહિતાની કલમ ૩૦૯ હેઠળ કરવો રહે છે. પરંતુ જો ૬૦ દિવસની અવધિમાં તપાસ પૂર્ણ કરવી શક્ય ન હોય, તો ગંભીર અને ભયાનક પ્રકારના ગુનાઓમાં પણ આરોપીને જામીન પર મુક્ત થવાનો હક મળશે. આવો કાયદો કદાચ “ગુનેગારો માટે સ્વર્ગ” સમાન થઈ શકે, પરંતુ નિશ્ચિતપણે તે એવું અદાલતોના કારણે નહીં બને, જેમ ક્યારેક માનવામાં આવે છે. તે તો વિધાનમંડળના હુકમથી જ એવું બનશે.

૩૩. પરિણામે, મારા અંતિમ નિષ્કર્ષો નીચે મુજબ છે:—

૧. કલમ ૧૬૭(૨) ની જોગવાઈ મુજબ, જે આરોપી સામે, પરિસ્થિતિ મુજબ, ૯૦ દિવસ અથવા ૬૦ દિવસની અવધિની અંદર અદાલત સમક્ષ આરોપપત્રચાર્જશીટ રજૂ કરવામાં આવતું નથી, તેને હક્કના વિષય તરીકે જામીન આપવામાં પાત્રતા પ્રાપ્ત થાય છે.

૨. સંહિતાની કલમ ૧૬૭(૨) ના પરંતુક (એ) માં જે રીતે ૯૦ દિવસ/૬૦ દિવસની અવધિ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, તેની ગણતરી કરવા માટે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ પ્રથમ વખત હાજર કરવામાં આવેલો દિવસ ગણવામાં

લેવો જરૂરી છે. આવી પરિસ્થિતિમાં જનરલ કલોઝિસ અધિનિયમની કલમ ૯ લાગુ પડતી નથી.

૩. જનરલ કલોઝેસ એક્ટની કલમ ૧૦ આવી પરિસ્થિતિમાં લાગુ પડતી નથી અને આરોપી વ્યક્તિને મુક્ત થવાનો પ્રાપ્ત થયેલો હક નિષ્ફળ બનાવવા માટે તેનો આશ્રય લઈ શકાય નહીં. મેજિસ્ટ્રેટે તપાસ દરમિયાન રિમાન્ડની કાર્યવાહી પર એવી રીતે નજર રાખવી જોઈએ કે રિમાન્ડનો પૂર્ણ હિસાબ સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ રહે અને સંબંધિત કેસ મુજબ ૯૦ અથવા ૬૦ દિવસના અંતે એવા આરોપી વ્યક્તિને જામીનની ઓફર કરવામાં આવે.

૩૪. ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. અરજદારોને સુરેન્દ્રનગરના પાટડી પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલ ગુનો સી.આર. નં. ૧-૮૬ ઓફ ૨૦૧૪ સંદર્ભે, દરેક અરજદાર માટે રૂ. ૨૫,૦૦૦/- (રૂપિયા પચ્ચીસ હજાર માત્ર) ના વ્યક્તિગત બોન્ડ તથા તેટલી જ રકમના એક જામીનદાર પર, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના સંતોષ મુજબ અને નીચે દર્શાવેલ શરતોને આધિન નિયમિત જામીન પર મુક્ત કરવાનો આદેશહુકમ કરવામાં આવે છે કે તેઓ;

[એ] સ્વતંત્રતાનો અયોગ્ય લાભ ન લેવો અથવા સ્વતંત્રતાનો દુરુપયોગ ન કરવો;

[બી] ફરિયાદ પક્ષના હિતને હાનિકારક થાય તેવી રીતે વર્તન ન કરવું;

[સી] પાસપોર્ટ, જો કોઈ હોય, તો એક અઠવાડિયામાં નીચલી અદાલતમાં જમા કરાવવો;

[ડી] સંબંધિત સત્ર ન્યાયાધીશની પૂર્વ અનુમતિ વિના ગુજરાત રાજ્યની હદ બહાર ન જવું;

[ઈ] દર અંગ્રેજી કેલેન્ડર મહિનાના દરેક રવિવારે માત્ર છ મહિના સુધી સવારે ૧૧:૦૦ વાગ્યાથી બપોરે ૨:૦૦ વાગ્યા વચ્ચે અઠવાડિયામાં એક વખત પટડી પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ પોતાની હાજરી નોંધાવવી;

[એફ] જમીનબોન્ડની અમલવારી વખતે પોતાના નિવાસનું વર્તમાન સરનામું તપાસ અધિકારીને તથા અદાલતને પણ આપશે અને આ અદાલતની પૂર્વ પરવાનગી વિના પોતાનું નિવાસસ્થાન બદલશે નહીં;

[જી] સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશનમાં હાજરી નોંધાવવા સિવાય, મુકદ્દમાની કાર્યવાહી પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી તાલુકો: પાટડીની મહેસૂલી હદોમાં પ્રવેશ કરશે નહીં.

૩૫. અધિકારીઓ અરજદારોને ત્યારે જ મુક્ત કરશે જ્યારે હાલના સમય માટે તેને અન્ય કોઈ ગુનાના સંબંધમાં જરૂરી ન હોય. ઉપરોક્ત પૈકીની કોઈપણ શરતનો ભંગ કરવામાં આવે તો સંબંધિત સત્ર ન્યાયાધીશને વોરંટ બહાર પાડવા અથવા મામલામાં યોગ્ય કાર્યવાહી કરવા માટે સ્વતંત્રતા રહેશે. જામીનબંધપત્ર કેસનો વિચારણાધિકાર ધરાવતી વિજ્ઞાન નીચલી અદાલત સમક્ષ અમલમાં મુકવાનો

રહેશે. કાયદા અનુસાર ઉપરોક્ત પૈકીની કોઈપણ શરત કાઢી નાખવા, તેમાં ફેરફાર કરવા અને/અથવા તેમાં શિથિલતા આપવા માટે સંબંધિત અદાલતને સ્વતંત્રતા રહેશે. નિયમ ઉપરોક્ત હદ સુધી સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે. પ્રત્યક્ષ તામીલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

*The translation of this judgment has been provided by M/s
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.